

Biblioteka
Kaleidoskop

Naslov originala
Arto Paasilinna
Jäniksen vuosi

© za srpski ODISEJA

© Arto Paasilinna and WSOY

Original title „Jäniksen vuosi“

First published in Finnish by Weilin + Göös in 1975, Helsinki,
Finland

Published by arrangement with Werner Söderström Ltd.
(WSOY), Finland

FILI
FINNISH LITERATURE EXCHANGE

Objavlivanje ove knjige pomogao je FILI.

Arto Pasilina

GODINA ZECA

S finskog preveo
Čedomir Cvetković

ODISEJA
Beograd, 2015.

1

Zec

Dva potištena čoveka vozila su se šljunkovitim putem. Zraci zalazećeg sunca zaslepljivali su ih kroz prašnjavi vetrobran. Bio je Ivanjdan. Panorama finskog leta tiho je i nenametljivo klizila pred njihovim umornim očima neosetljivim na lepotu večeri. Vraćali su se sa službenog puta: novinar i fotograf, dvojica nesrećnih, ciničnih ljudi. Bližili su se srednjim godinama. Mladalačka očekivanja nisu im se ni približno ostvarila, u braku su doživeli samo razočaranje, varali su i varali su ih. Obojicu su mučili čir na želucu i gomila svakodnevnih briga.

Upravo su se posvađali oko toga da li bi im bilo pametnije da produže do Helsinkija ili da prenoće u Hejnoli. Zbog toga nisu govorili. Ophrvani svaki svojim mislima, vozili su se kroz lepotu letnje večeri pognute glave, kao krtice, ne primećujući šta propuštaju.

Na jednoj uzbrdici na put je iskočio zečić i, opijen lepotom, zastao, uzdignut na zadnjim nogama. Crveno sunce uokvirilo ga je poput rama.

Fotograf koji je bio za volanom video je zeca, ali njegov zamoreni mozak nije dovoljno brzo reagovao. Prašnjava cipela prekasno je pritisla kočnicu. Prestrašena životinja je poletela uvis, začuo se potmuli udarac tela o vetrobran i hrpica belog krzna odletela je u šumu.

„Zgazismo zeca!“ – uzviknuo je novinar.

„Ma nek se nosi! Sreća da nije razbio staklo.“

Fotograf je zaustavio auto i vratio se na mesto sudara. Novinar je izašao iz kola.

„Je l' ga vidiš?“ – upitao je fotograf ravnodušno. Otvorio je bočni prozor, ali nije ugasio motor.

„Šta kažeš?“ – odvratio je novinar iz šume.

Fotograf je zapalio cigaretu i povlačio dim za dimom zatvorenih očiju. U realnost se vratio tek kad mu je žar cigarete oprljio prste.

„Dolazi već jednom, nemam nameru da dreždim ovde zbog glupog zeca!“

Novinar se nasumice probijao kroz retko i nisko rastinje dok nije izbio na rub neke livadice. Preskočio je jarak i pogledom pretraživao travu dok nije ugledao malenog zeca. Zadnja leva noga bila mu je zgnječena. Tužno je visila i očigledno ga je toliko bolela da nije ni pokušavao da pobegne, iako je video čoveka koji mu se približava.

Novinar je pocepao svoju maramicu u trake i zecu previo povređenu nogu. Potom ga je uzeo u naručje. Nastojeći da se sakrije, zečić je uvukao glavu među prednje šape, a srce mu je toliko tuklo da su mu se pri svakom damaru trzale uši. S puta su dopirali nervozni zvuci turiranja motora i ljutiti povici.

„Vraćaj se, bre, više! Nikad nećemo stići do Helsinkija ako nastaviš da bazaš po šumi! Dolazi smesta ili ćeš do grada ići peške!“

Novinar nije odgovarao. Držao je u naručju malog zeca. Kako zec nije imao drugih povreda osim zgnječene zadnje noge, ubrzo se umirio.

Fotograf je izašao iz kola i besno začkiljio ka šumi. Uzalud. Opsovao je, zapalio novu cigaretu, uznemireno šetkao po putu. Pošto se iz šume i dalje nije ništa čulo, zgazio je pikavac i povikao:

„E, pa, dobro, onda ćeš tu i da ostaneš. Idi dođavola!“

Oslušnuo je još trenutak, ali kako odgovora nije bilo, ljutito se vratio u kola, dao gas i krenuo. Točkovi su zaškripali po šljunkovitom putu. Ubrzo je auto nestao u daljini.

Novinar je sedeo na ivici jarka sa zecom u naručju, nalik starici koja je, zamišljena, zaboravila pletivo u krilu. Auto sa fotografom više se nije čuo. Sunce je zalazilo.

Obazrivo je spustio zeca na travu, strepeći da mu ne pobegne, ali se zec samo šćućurio u travi, a kad ga je ponovo uzeo u naručje bilo je jasno da ga se više ne plaši.

„E, pa, tu smo – gde smo.“

Stvari su stajale ovako: sedeo je sam u šumi, u sakou i bez prtljaga. Ostavljen na cedilu.

Šta čovek da radi u takvoj situaciji? Možda je trebalo da se odazove kad ga je fotograf dozivao, pomislio je. Sad će morati da se vrati na put i pokuša da zaustavi neka kola kako bi se prevezao do Hejnole ili Helsinkija.

Za to, međutim, nije imao volje.

Pogledao je u novčanik. U njemu je bilo nekoliko stotina maraka, novinarska legitimacija, zdravstvena knjižica, slika supruge, nešto sitniša, dva-tri kondoma, ključevi, značka s neke stare proslave Prvog maja. U džepovima sakoa napipao je nekoliko olovaka, blok za beleške, burmu. U zaglavlju tog bloka bilo je odštampao njegovo ime: Karlo Vatanen, novinar, rođen 1942.

Vatanen je ustao, još malo je gledao u poslednje zrake zalazećeg sunca koji su se probijali kroz drveće pa je klimnuo glavom zecu i podigao ga sa zemlje. Pošto se kratko osvrnuo ka putu, pažljivo je smestio zeca u džep sakoa i uputio se u suprotnom smeru, u šumu. Već se pomalo smrkavalo.

Fotograf se odvezao u Hejnolu, besan na Vatanena. Tamo je najpre sipao benzin, pa je odlučio da ode u hotel koji je predložio novinar.

Uzeo je dvokrevetnu sobu, skinuo prašnjavu odeću i otišao u kupatilo.

Pošto se okupao, sišao je u restoran. Mislio je da će novinar ubrzo stići, pa će tad raspraviti stvar. Čekajući ga popio je nekoliko malih piva, zatim i večerao, onda prešao na žestoka pića.

Međutim, od novinara ni traga ni glasa.

Do duboko u noć fotograf je sedeo u hotelskom baru, i, piljeći u šank, proklinjao sudbinu. Razmišljao je o svemu što se tog popodneva desilo i zaključio da je pogrešio što je ostavio kompanjona u šumi, u skoro nenaseljenoj oblasti. Možda je uganuo nogu, možda je zalutao ili se zaglavio u nekoj močvari. Sigurno je nešto tako posredi, inače bi već došao u Hejnolu, sve i da je išao peške.

U jednom trenutku dosetio se da telefonira novinarevoj supruzi u Helsinki.

Žena je sanjivo odgovorila da Vatanen nije kod kuće, no ubrzo je primetila da je čovek koji se javio pijan pa je zalupila slušalicu. Kad je fotograf ponovo okrenuo isti broj, telefon je bio isključen.

Pred zoru, fotograf je uzeo taksi. Odlučio je da ode do mesta gde je ostavio novinara i proveri da nije slučajno još tamo. Taksista je upitao pripitu mušteriju kuda da vozi.

„Samo pravo ovim putem, reći ću ti gde da staneš.“

Taksista je kratko osmotrio mušteriju na zadnjem sedištu. Potom je, dok je vozio po mraku, bez jasnog odredišta, putem koji je prosecao šumu, neprimetno izvukao revolver iz boksa za rukavice i spustio ga kraj svog sedišta. Uznemiren, posmatrao je u ogledalu mušteriju. Na jednoj uzbrdici čovek sa zadnjeg sedišta je uzviknuo:

„Stani ovde!“

Taksista je uzeo revolver. Pripiti čovek je, međutim, mirno izašao iz kola i povikao u pravcu šume:

„Vatanene! Vatanene!“

Šuma nije uzvraćala čak ni odjekom.

„Vatanene, hej, Vatanene, čuješ li me?“

Fotograf je tad izuo cipele, podvrnuo nogavice do kolena i bosonog zakoračio u šumu. Ubrzo se iz mraka čulo kako doziva Vatanena.

Čudan neki čovek, pomislio je taksista.

Polu sata kasnije, fotograf se vratio na put. Stresao je sa sebe lišće i grančice i obuo cipele na bosa noge; čarape su mu ostale u džepu jakne.

„Vama se, izgleda, zagubio neki Vatanen?“ – upitao je taksista na povratku.

„Jeste, izgubio se. Sinoć sam ga ostavio na onoj uzbrdici. Sad ga nema.“

„Da, nema ga, ni ja ga nisam video“, rekao je taksista sa saučešćem.

Kad se sledećeg dana fotograf probudio, bilo je jedanaest sati a on je bio u hotelu. Vrtelo mu se u glavi i osećao je strašnu mučninu pa je morao da povrati. Potom se setio nestanka svog kompanjona. Treba smesta da pozove Vatanenovu suprugu na posao. Kad ju je dobio, ispričao joj je šta se dogodilo:

„Otišao je u šumu da nađe zeca i nije se vratio. Ja sam ga, naravno, dozivao, ali mi nije odgovarao, pa sam ga najzad ostavio tamo. Šta sam drugo mogao? Sam je hteo da ostane.“

Na to je žena pitala:

„Je l' bio pijan?“

„Nije.“

„Pa, gde je onda? Ne može čovek tek tako da nestane.“

„Izgleda da može, ako se nije vratio kući.“

„Ne, nije se vratio. Gospode Bože, poludeću zbog njega. Nek se sad sam izvuče iz onoga što je zakuvao, glavno je da dođe što pre kući, reci mu to.“

„Kako da mu kažem kad ne znam gde je?“

„Pa, nađi ga i naredi mu da mi se javi telefonom na posao. I poruči mu da mu je to poslednji put da pravi takve gluposti. Čuj, sad mi je došla mušterija, snađi se kako znaš i umeš.“

Fotograf je zatim telefonirao u redakciju.

„Ovaj... stvar je u tome što je Vatanen nestao.“

„Kako nestao? Gde je otišao?“ – upitao je glavni urednik. Fotograf mu je ispričao šta se i kako desilo.

„Doći će on već. Priča na kojoj radite nije toliko važna da ne može da sačeka. Objavićemo je kad se Vatanen pojavi.“

A šta ako se Vatanenu nešto desilo, vajkao se fotograf. Iz redakcije je dobio umirujući odgovor.

„Šta da mu se desi? A ako mu se i desilo, sam je kriv. Samo se ti vrati!“

„Da prijavim policiji?“

„Preпусти to njegovoj ženi. Zna li ona za njegov nestanak?“

„Zna, ali izgleda da je nije baš mnogo briga.“

„A što bismo, onda, pa mi brinuli?“

2

Obračun

Rano ujutru Vatanena je u seniku probudio cvrkut ptica i miris sena. Zec mu se šćućurio pod miškom. Činilo se da i on osluškuje cvrkut lastavica koje su užurbano uletale i izletale kroz pukotine na krovu. Biće da su pravile gnezda pod strehom, a možda su u gnezdima već imale mladunce, pa su zbog toga tako vredno lepršale oko senika.

Sunce se probijalo kroz pukotine na krovu i grejalo prošlogodišnje seno. Vatanen je proveo skoro čitav sat opružen na senu i udubljen u misli pre nego što je ustao i izašao napolje, sa zecom u naručju.

Iza cvetne livade žuborio je mali potok. Vatanen je spustio zeca na obalu, skinuo se i okupao u hladnoj vodi. Ribice koje su u zbijenom jatu plovile uzvodno, preplašeno su bežale od svakog njegovog pokreta, ali bi već sledećeg trenutka zaboravile na strah i vraćale se.

Vatanen je pomislio na suprugu u Helsinkiju. Od te pomisli stomak mu se zgrčio.

Nije voleo svoju ženu. Tokom čitavog braka bila je samoživa, ako ne i zla. Imala je običaj da kupuje ružnu i nepraktičnu odeću, koju je vrlo kratko nosila jer se ni njoj nije dopadala, pa bi je zamenila novom. I Vatanen bi svoju ženu rado zamenio drugom da se to moglo izvesti onako jednostavno i lako kao što je ona menjala odeću.

U početku braka uporno je zahtevala da ona opremi stan, njihovo gnezdo, kako je govorila. Stan se tako pretvorio u čudnu mešavinu stilova koje preporučuju ženski časopisi; bio je slika i prilika njenog površnog i lošeg ukusa. Zidove su pokrivali veliki poster i a kroz sobe se jedva moglo proći od ogromnih fotelja. Svi elementi stana, ure-

đenog tobože u savremenom duhu, bili su u kontradikciji. Stan je strašno podsećao na njihov brak.

Jednog proleća Vatanenova žena je ostala u drugom stanju, ali je ubrzo abortirala. Rekla je da bi dečji krevetac poremetio stilsko jedinstvo stana. Pravi razlog Vatanen je saznao kasnije: otac deteta nije bio on.

„Nisi valjda tolika budala da budeš ljubomoran zbog mrtvog fetusa?“ – odvrtila je Vatanenu kad je potegao to pitanje.

Vatanen je spustio zeca na obalu potoka da se napije. Zec je zagunjurio njuškicu u bistru vodu i počeo da pije; bio je neverovatno žedan za nekog tako malenog. Potom je halapljivo grickao mlado lišće na livadi. Primećivalo se da ga zadnja noga još boli.

Možda bi se ipak trebalo vratiti u Helsinki, razmišljao je Vatanen. Šta li misle u redakciji o njegovom nestanku?

A opet – kao da je to pa neki časopis! Prividno je kritikovao društvene nepravde, ali je zapravo mudro izbegavao osnovne slabosti u finskom društvu. Iz nedelje u nedelju njegove stranice ispunjavali su članci praznoglavih novinara, a na koricama su bile slike kojekakvih zvezda, manekenki i pozera, novih beba popularnih muzičara. Kao mlad, Vatanen je bio oduševljen poslom reportera velikog nedeljnika, naročito kad bi intervjuisao ljude koji nisu nailazili na razumevanje društva ili one koje je vlast šikanirala. Mislio je da radi nešto svrsishodno, da je objavljivanje takvih tekstova korisno. Ali sada, posle toliko godina, više nije verovao u to. Ograničavao se na ono što se od njega tražilo, a tražilo se samo nešto površno, i odustao je od kritičkih komentara. Takve su bile i njegove kolege u redakciji, cinici koji su pisali o bezvrednim stvarima. Nekakvi stručnjaci za marketing nameatali su novinarima teme koje bi, po njima, izdavač voleo da vidi u svom časopisu, pa se o takvim stvarima i pisalo. Časopis je napredovao, ali prave informacije nisu prenošene, razvodnjavane su, zamagljivane, sve se pretvorilo u površnu zabavu. I eto, sad bi trebalo da se vrati takvom poslu!

Mada je dobro zarađivao, većito je bio u besparici. Kiriju je plaćao skoro hiljadu maraka mesečno, jer su stanovi u Helsinkiju skupi. A nije bilo šanse da kupi stan. Kupio je samo jedrilicu, i to na otplatu. Osim jedrenja nije imao drugog hobija. Ponekad je žena tražila da idu

u pozorište, ali on nije želeo da izlazi s njom, dosta mu je bilo što njen glas mora da sluša po kući.

Vatanen je uzdahnuo.

Letnje jutro je postajalo sve blistavije, ali su sumorne misli gušile neraspoloženog Vatanena. Tek kad se zec najeo i kad ga je stavio u džep, neprijatne misli su se rasplinule. Pošao je prema zapadu. Šuma je veselo šumila. Vatanen je pevušio, poput putnika lutalice. Iz džepa njegovog sakoja izvirivale su načuljene zečje uši, kao da ga je mali saputnik slušao.

Za dva sata stigao je do nekog sela. Išao je dugačkim seoskim putem i zaustavio se kod kioska obojenog u crveno, s nadstrešnicom pod kojom je bio poduži sto. Neka devojka upravo se spremala da otvori mali bistro koji se sastojao od nekoliko stolova poređanih pred kioskom.

Vatanen je prišao kiosku, pozdravio devojkicu i seo za sto. Devojkica je ušla u kiosk, otvorila prozor i objavila:

„Evo, otvoreno! Šta biste želeli?“

Vatanen je kupio cigarete i flašicu soka. Pošto ga je pažljivo pogledala, devojkica je upitala:

„Da nisi ti neki kriminalac?“

„Nisam. Jesam li te uplašio?“

„Ma jok. Samo mi je čudno što si došô iz šume.“

Vatanen je izvadio zeca iz džepa i spustio ga na pult kioska.

„Kakav sladak kunić!“ – uzviknula je devojkica.

„Nije kunić, nego zec. Našao sam ga u šumi.“

„Uh, pa povređena mu je noga. Idem da mu donesem šargarepu.“

Devojkica je otrčala do obližnje kuće i ubrzo se vratila s vezom šargarepa umrljanih zemljom. Pošto ih je oprala sokom iz flašice otvorene za Vatanena, sva radosna ponudila ih je zecu. Zec međutim nije reagovao. Devojkica je bila razočarana.

„Izgleda da ne voli šargarepu.“

„Možda zato što je malo bolestan. Imate li veterinara u selu?“

„Imamo Matilu. On nije baš ovdašnji, nego leti dođe iz Helsinkija. Njegova vikendica je tamo na obali, na jezeru. Ako se popneš na krov, objasniću ti gde je.“

Vatanen se popeo na krov kioska a devojka mu je dovikivala kuda da gleda. Kad je shvatio kako se stiže do veterinareve kuće, Vatanen se spustio s krova. Devojka ga je pridržavala, rukom mu podupirući stražnjicu.

Veterinar Matila dao je zecu injekciju i pažljivo mu previo ozleđenu nogu.

„Doživio je šok. Za nogu ne brinite, sama će zarasti. Ako ga nosite u grad, hranite ga zelenom salatom. To voli. Salatu treba dobro da operete, da ne bi dobio proliv. Za piće samo čista voda.“

Kad se Vatanen vratio do kioska, za stolovima je sedelo nekoliko ljudi. Devojka im je predstavila Vatanena.

„Ovo je taj sa zecom.“

Ljudi su pili pivo. Zec im je bio zanimljiv. Postavljali su pitanja, nagađali koliko je star. Jedan čovek je ispričao kako, kad god kosi i skuplja seno, prvo ide po livadi i viče, da bi se zečevi skriveni u travi razbežali.

„Mnogi stradaju od kosilica. Jednog leta i moja je udesila tri zeca: jednom je odsekla uši, drugome zadnje noge, trećeg prepолоvila. Ali od kad ih isterujem s livade, nije stradao nijedan.“

Vatanen se prijatno osećao među tim ljudima. Ostao je nekoliko dana kod jednog seljaka, smestivši se na tavanu njegove kuće.

3

Organizovanje

Ni na prijatnom mestu čovek, ipak, ne može beskonačno da se izležava. Jednog dana Vatanen je ušao u autobus za Hejnuolu.

Sa zecom u korpi, koju je kupio za njega, seo je na zadnje sedište. U tom delu autobusa nekoliko seljaka je pušilo. Kad su spazili zeca u korpi, zapodenuli su s Vatanenom razgovor o zečevima. Pomenuli su da ove godine ima mnogo malih zečeva, nagađali da li je ovaj dugouško zec ili zečica, pitali Vatanena da li će ga, kad odraste, zaklati i pojesti. Vatanen je odgovorio da to sigurno neće. Odgovor je dočekan s odobravanjem, uz komentar da bi to bilo isto kao kad bi neko ubio svog psa, pa je zaključeno da je ponekad lakše sprijateljiti se sa životinjom nego s čovekom.

Vatanen je odseo u hotelu. Pošto se okupao sišao je u restoran da nešto pojede. Bilo je podne, restoran skoro prazan.

Spustio je zeca na stolicu pored sebe. Šef sale je, s jelovnikom u rukama, gledao u zeca.

„Ovde se, zapravo, ne smeju unositi životinje.“

„Nije opasan.“

Vatanen je za sebe naručio kuvano jelo, a za zeca zelenu salatu, rendanu šargarepu i hladnu vodu. Šef sale je gledao kako Vatanen podiže zeca na sto, da bi jeo salatu iz činije, ali nije ni pokušao da to zabrani.

Posle obeda Vatanen je iz hola telefonirao supruzi u Helsinki.

„Aha, najzad se javljamo!“ – obrecnula se. „Iz koje to rupe telefoniraš? Odmah da si došao kući!“

„Razmišljam da li da se uopšte vraćam.“

„Ma nemoj, to si smislio! Izgleda da si pošandrcao od pića. Vra-
tićeš se, nego šta ćeš! Nemoj da izvodiš besne gliste, izgubićeš posao.
Osim toga, Antero i Kertu nam dolaze večeras, šta da im kažem gde
si?!“

„Reci im da sam pobjegao od kuće. Bar nećeš slagati.“

„Ne dolazi u obzir, šta bi ljudi pomislili o nama! A ako si rešio da
na taj način raskineš naš brak, budi siguran da ti neće uspeti! Neću te
tek tako pustiti, uništio si me, zbog tebe sam izgubila osam godina
života! Bila sam blesava što sam se udala za tebe!“

Rasplakala se.

„Ubrzaj malo plakanje, ovaj poziv će me prilično koštati.“

„Ako odmah ne dođeš kući, prijaviću te policiji. Pa ćeš videti kako
prolaze oni što beže od kuće.“

„Teško da će to interesovati policiju.“

„E, onda da znaš da ću odmah pozvati Antija Ruhonena. Neću biti
sama!“

Vatanen je spustio slušalicu.

Onda je pozvao drugara Irjoa.

„Hej, Irjo, mogao bih da ti prodam svoju jedrilicu.“

„Nećeš valjda! Odakle zoveš?“

„Iz unutrašnjosti, iz Hejnole. Neću sad neko vreme dolaziti u Hel-
sinki, a treba mi lova. Hoćeš da kupiš jedrilicu?“

„Naravno da hoću. Al' ne mogu da ti dam više od dvanaest hilja-
darki.“

„Važi, može. Ključeve ćeš naći u mom stolu u redakciji, u posled-
njoj fioci na levoj strani. Dva ključa na plavom plastičnom privesku.
Potraži Lenu, nju poznaješ, i kaži da sam rekao da ti da ključeve. Imaš
gotovinu?“

„Imam. A je l' u cenu ulazi i mesto u marini?“

„Naravno. Uradi ovako: idi kod moje žene i daj joj pet hiljada ma-
raka, a meni na ovdašnju banku pošalji sedam hiljada, i to brзом po-
štom. Je l' važi tako?“

„Mogu li da dobijem i pomorske karte?“

„Možeš, one su kod moje žene. Pazi samo da ne nasučesh jedrilicu
na kamenje. Ako budeš pažljiv, ima da ti traje...“

„Nego, reci mi, kad prodaješ jedrilicu, garant si u debelom škripcu?“

„Moglo bi se i tako reći.“

Sledećeg dana Vatanen se, sa zecom u korpi, uputio u banku u Hejnoli. Išao je lakim korakom i bezbrižno, kao čovek koga više ništa ne sputava.

Međutim, što se više približavao banci, ono često pominjano nešto čulo poručilo je Vatanenu da nešto nije u redu. Banci je stoga prišao oprezno, zabavljen pomišlju da je samo nekoliko dana slobode već izoštrilo njegova čula.

Instinkt ga nije prevario.

U banci je, leđima okrenuta prema ulazu, sedela njegova žena. Vatanenovo srce je snažno zalupalo, mržnja i strah prostrujali su mu kroz telo. I zec se uplašio.

Okrenuvši se na peti, Vatanen se stuštio napolje i pojurio trotoarom. Prolaznici su se čudili čoveku koji je istrčao iz banke držeći u ruci korpu iz koje vire zečje uši. Kad je stigao do druge raskrsnice, Vatanen je skrenuo u sporednu ulicu gde je ugledao mali ali fin restoran. Zadihan, uleteo je u restoran.

„Vi ste sigurno novinar Vatanen?“ – upitao ga je na ulazu portir, gledajući u korpu sa zecom. „Čekaju vas.“

U restoranu su sedeli fotograf i glavni urednik. Pili su pivo i nisu videli Vatanena. Portir je objasnio da su mu ta dva gosta rekla da, ako dođe jedan čovek sa zecom, s njim odmah dođe do njih.

Vatanen je izbegao i tu zamku.

Istrčao je na ulicu i požurio prema svom hotelu, pokušavajući da shvati gde je pogrešio u organizaciji. Došao je do zaključka da je za sve kriv prokleti Irjo. Što se pokazalo tačnim. Pošto ga je pozvao telefonom, saznao je da je Irjo rekao njegovoj ženi gde se nalazi. Nastavak se lako mogao pretpostaviti: Vatanenova žena nagovorila je glavnog urednika da pođe s njom u Hejnolu, kako bi uhvatili begunca. Sad je sedela u banci, u koju je poslat novac od prodaje jedrilice, i čekala da se Vatanen pojavi da ga podigne.

Kako da dođe do svog novca, a da ne dopadne ženi šaka? Trebalo je naći rešenje.

Našao ga je. Zatražio je od recepcionara račun za boravak u hotelu i dodao da će uskoro doći troje ljudi da ga potraže, jedna žena i dva muškarca. Zatim je na papiru sa zaglavljem hotela napisao nekoliko reči i ostavio papir u sobi na stolu. Kad je to obavio, pronašao je u imeniku broj telefona restorana u kome su dežurali urednik i fotograf, onog iz koga je maločas istrčao kao mačka iz vrućeg šporeta. Javio se portir:

„Ovde novinar Vatanen. Da li biste mogli da pozovete na telefon jednog od dva gospodina koji me čekaju?“

Čuo je kako portir doziva, ubrzo potom i glas glavnog urednika.

„Jesi li to ti, Vatanene?“

„Ja sam, zdravo.“

„Najzad smo te pronašli, đavolji čoveče. Nećeš verovati, ali tvoja supruga sedi u banci i čeka te, a fotograf i ja smo u restoranu. Dođi odmah ovamo, pa da idemo u Helsinki. Ova tvoja ludorija treba da se završi.“

„Slušaj me: dođite vi kod mene u hotel, broj moje sobe je 312, moram da obavim silne telefonske razgovore. Povedite i moju ženu, pa ćemo sve da razmotrimo u četvoro.“

„Važi, dolazimo. Ostani tu gde si.“

„Naravno, zdravo.“

Čim je to rekao, Vatanen je uzeo korpu sa zecom, izašao iz sobe, spustio se liftom do recepcije, platio račun i rekao recepcionaru da slobodno pusti u sobu ljude koji će ubrzo doći u hotel da se sretnu s njim. Zatim je žurno izašao na ulicu i okolnim putem krenuo ka banci. Izdaleka je video da njegova žena i dalje stražari u banci pa se sakrio iza ugla i čekao.

Ubrzo su stigli glavni urednik i fotograf, ušli u banku i izveli iz nje Vatanenovu ženu. Potom su sve troje krenuli peške prema hotela. Vatanen je čuo kad je žena kazala:

„Rekla sam vam ja da ga nećemo lako uhvatiti.“

Kad je trojka nestala s vidika, Vatanen je mirno ušao u banku, prišao službenici na šalteru i pokazao ličnu kartu. Službenica je pročitala ime u ličnoj karti i rekla:

„Supruga vas je tražila, upravo je izašla.“

„Znam, idem sad da se nađem s njom.“

Na Vatanenovom računu bilo je dogovorenih sedam hiljada maraka, umanjenih za šest maraka za brzu poštu. Vatanen je potpisao priznanicu, uzeo novac i prebrojao ga. Zec se šćućurio u korpi spuštеноj na stakleni pult. Bankarske službenice su napustile svoja radna mesta i okupile se oko zeca, diveći mu se. Sve su želele da ga pomiluju.

„Nemojte samo da mu dodirujete zadnju nogu, povređena je“, opomenuo ih je Vatanen dobroćudno.

„Jaoj, kako je sladak!“ – uzvikivale su žene. U sali banke zavlādala je atmosfera razdragane srdačnosti.

Kad je najzad izašao iz banke, Vatanen je otišao do taksi stanice, ušao u veliki crni auto i rekao taksisti:

„Idemo do Mikelija, ali brzo!“

U Vatanenovoj hotelskoj sobi vodila se žustra rasprava. Izazvala ju je ceduljica koju je Vatanen ostavio na stolu, i na kojoj je pisalo:

„Ostavite me na miru. Vatanen.“

4

Travke

Mikeli okupan suncem, totalna sloboda. Vatanen je sedeo na klupi u parku. Zec je njuškao po travi u potrazi za hranom. Četiri Ciganke u šarenim suknjama jarkih boja, koje su se zaputile ka autobuskoj stanici, zastale su da pogledaju zeca i proćaskaju s Vatanenom. Dobro raspoložene, požejele su da kupe zeca.

Od njih je saznao gde se nalazi kancelarija Lovočuvarske službe Južnog Savoia. Jedna od njih uporno je htela da mu gleda u dlan. „Velika prekretnica u tvom životu“, rekla mu je kao i to da je pod golemim pritiskom i da donosi krupne odluke. Linija sudbine, ona što vodi od sredine dlana naniže, pokazuje bajnu budućnost; predstoje mu mnogobrojna putovanja, ništa da ne brine. Kad je Vatanen pokušao da joj da novac, odbila je.

„Pobogu, mili moj, šta će mi pare leti!“

Ceduljica na vratima kancelarije Lovočuvarske službe obaveštavala je zainteresovane da lovočuvara, gospodina Karkajнена, mogu pronaći u njegovom domu. Vatanen se odvezao taksijem do adrese sa obaveštenja.

U dvorištu je zalajao veliki pas, a kad je nanjušio zeca počeo je da arlauče. Vatanen nije hteo da rizikuje, pa je stao.

Krupan mladolik čovek izašao je da smiri psa, da bi Vatanen mogao da uđe. Potom je ponudio posetiocu da sedne i upitao kako mu može pomoći.

„Hteo bih da znam šta jedu ove životinjke“, počeo je Vatanen i izvuкао zeca iz korpe i spustio ga na sto. „Veterinar u Hejnoli je rekao salatu, ali toga nema baš uvek, a ova moja zverka izgleda ne voli travu.“

Karkajnen je sa profesionalnim zanimanjem pogledao mladog zeca.

„Mužjak. Nema ni mesec dana, rekao bih. Je l' ovo ljubimac, ili tako nešto? Držati zeca kao kućnog ljubimca je, znate, strogo zabranjeno Zakonom o zaštiti divljači.“

„Morao sam da ga ponesem, inače bi uginuo. Noga mu je bila zgnječena.“

„Razumem. Ali bolje da mi to legalizujemo. Napisaću vam zvaničnu dozvolu. Onda možete da ga zadržite kao pripitomljenu životinju u hraniteljskom domu.“

Otkucao je nekoliko redova na listu papira, lupio zvaničan pečat i potpisao se u dnu. Na papiru je pisalo:

DOZVOLA ZA DRŽANJE DIVLJE ŽIVOTINJE

Ovim se potvrđuje da je Karlo Vatanen, vlasnik ove dozvole, zvanično ovlašćen da se stara o divljem šumskom zecu i da ga odgaja. Dozvola mu se izdaje na osnovu toga što je preuzeo brigu o mladom zecu kad mu je zadnja noga bila povređena te je bio smrtno ugrožen.

U. Karkajnen, Glavni lovočuvar Lovočuvarske službe okruga Južni Savo, Mikeli

„Hranite ga mladom detelinom. U ovo doba ima je u izobilju gotovo svuda. A za piće samo običnu vodu; nema svrhe terati ga da pije mleko. Pored deteline može da posluži i sveža trava, i drugi otkos ječma. Zec voli takođe belu rosulju i žuti graor. Zapravo, voli sve vrste grahorica. Zimi mu je najbolje davati kambijum listopadnog drveća, kao i zamrznute grančice borovnice, ako ga budete držali u gradu.“

„Kakva je to biljka žuti graor? Ne znam je.“

„Ali znate šta su grahorice?“

„Mislim da znam. Spadaju u mahunarke, je l' tako? Imaju isto ona-ko povijenu stabljiku s rašljikama kao grašak.“

„Žuti graor liči na grahorice. Ima žute cvetove, po njima se najlakše prepoznaje. Nacrtaću vam ga, tako ćete ga lakše uočiti.“

Karkajnen je izvadio veliki list papira i počeo da grafitnom olovkom crta biljku. Nije baš imao dara za crtanje. U njegovoj snažnoj šaci olovka je s mukom napredovala po listu. Grafit se urezivao duboko u papir, nekoliko puta je i pukao. Posle dugotrajnog napora, počeo je da se pomalja obris biljke.

Vatanen je sa živim zanimanjem virio preko Karkajnenovog rame na sliku koja je nastajala. Karkajnen je izmakao papir, stavljajući mu do znanja da želi da neometano dovede do kraja svoje delo.

„A onda, tu su i ovi žuti cvetici... Jao, neće moći! Fali mi malo žute, da bolje dočara. Idem da uzmem vodene bojice od sina.“

Pošto je doneo bojice i čanče s vodom, Karkajnen je počeo da boji biljku koja je na crtežu izgledala prilično nezgrapno. Obojio je stabljiku i listove u zeleno, a kad je pažljivo oprao četkicu, bacio se na bojenje cvetova u žuto.

„Nešto mi je tanak ovaj papir. Boje se razlivaju.“

Kad su cvetovi najzad obojeni, Karkajnen je odgurnuo slikarski pribor u stranu i malo duvao u papir da ga osuši. Potom je dugo zagledao svoje delo držeći ga poizdalje, kako bi ocenio rezultat.

„Tja, nisam siguran da će vam slika biti od velike vajde, ali ovako nekako izgleda taj žuti graor. Zec ga baš voli. Da, ove peteljke su mi ispale malo debele. Moraćete da ih zamislite tanjim kad budete tražili biljku. Je l' imate neku torbu da upakujete ovo, da ne moram da savijam papir?“

Vatanen je odmahnuo glavom. Karkajnen mu je dao sivi koverat dovoljno veliki da u njega stane slika.

Vatanen mu je zahvalio na svim savetima. Lovočuvar se smeškao, pomalo postidjen, ali i polaskan. Srdačno su se rukovali u dvorištu.

Taksista je već pola sata čekao ispred kapije. Vatanen ga je zamolio da ga odveze na obod grada, negde gde ima zelenila. Bez mnogo muke pronašli su zgodno mesto pokraj puta: poveliki brezov šumarak, obrastao maslačkom.

Taksista ga je tad pitao da li može da mu pomogne da nađe biljke: vreme ume da se otegne kad sediš sam u usijanim kolima.

„Naravno da možeš, dobro ćeš mi doći“, odvratio je Vatanen i dao Karkajnenov akvarel taksisti. Nije dugo prošlo kad je taksista, koji je pretraživao šipražje, pobedonosno viknuo: pronašao je busen žutih

graora. U blizini je raslo još nekoliko biljaka koje je Karkajnen preporučio.

„Oduvek su me oduševljavale biljke“, priznao je taksista.

Za sat vremena skupili su po pun naramak raznih jestivih travki. Zec ih je halapljivo tamanio. Dok se zec gostio, vozač je otišao da natoči malo vode iz hidranta. Doneo ju je u ratkapni, koju je prethodno dobro oprao pod mlazom. Zec je pošteno cugnuo vode iz ratkapne, a ono što je ostalo taksista je podelio s Vatanenom. Praznu ratkapnu je malo protresao i vratio na prednji točak.

„Što ovaj zeleniš ne bismo odneli kod mene? Može da stoji u plakaru u hodniku, dok ti tražiš hotel ili šta već.“

Po povratku u grad, odvezli su se do taksistinog bloka i parkirali se u unutrašnjem dvorištu. S rukama punim bilja, popeli su se liftom na četvrti sprat. Vrata stana im je otvorila sramežljiva žena koja je delovala prilično zbunjeno kad je ugledala muža i još nekog čoveka s naramcima bilja sladunjavog mirisa.

„Helvi, ovo je za moju mušteriju. Držaćemo biljke u plakaru dok mu ne zatrebaju.“

„Nek nam je bog u pomoći“, zaječala je. „Kako će sve to stati u plakar?“

Zaustavila se, međutim, kad je primetila srdžbu na muževljevom licu.

Vatanen je platio vožnju. Pre nego što je otišao, još jednom je zahvalio taksisti.

„Samo me nazovi“, rekao je čovek, „pa ti donosim našu berbu.“

5

Hapšenje

Sredinom jula Vatanen se našao na putu ka Nilsiji. Padala je kiša; smrzavao se.

Vatanen je greškom izašao iz autobusa koji je vozio na liniji Kuopi–Nurmes, misleći da su stigli u Nilsiju. Sad je sav pokisao gacao putem ka Nilsiji, do koje je bilo još nekoliko kilometara.

Zecu se zadnja noga oporavila, a i poprilično je porastao. Srećom, još je mogao da stane u korpu.

Iznenada se, iza krivine, pojavila kuća na sprat. Delovala je prilično imućno i gradski. Mogao bi da svrati, pomislio je Vatanen, da vidi može li da obezbedi prenoćište. Žena u kišnom mantilu plevila je ružičnjak u dvorištu. Ruke su joj bile crne od zemlje. Mada je bila stara, po nečemu ga je podsetila na njegovu ženu.

„Dobar dan.“

Žena se uspravila, pogledala ga, zatim spustila pogled na mokrog zeca koji mu je skakutao oko nogu.

„Ja sam Vatanen, upravo sam došao iz Kuopija, ali sam greškom ovde izašao iz autobusa, trebalo je da siđem u Nilsiji. Pada kiša... To, doduše, nije ni čudno u ovo doba godine.“

Žena je gledala u zeca.

„Šta je to?“

„To je samo zec. Iz jedne šume kod Hejnole. Poveo sam ga da mi pravi društvo. Zajedno putujemo.“

„Čime se vi bavite?“ – upitala je žena sumnjičavo.

„Ničim određeno. Nas dvojica, eto, putujemo po raznim krajevima da nam prođe vreme... I, kao što rekoh, izašao sam na pogrešnoj sta-

nici, pa sam se već pomalo i umorio. Da li bih mogao da prenoćim kod vas?“

„Pitaću Arnoa.“

Žena je ušla u kuću. Gladni zec zagledao je baštu. Vatanen ga je uzeo u naručje da bi ga sprečio da ostvari šta je naumio. Na stepeništu se utom pojavio sitan i proćelav sredovečan čovek.

„Odlazi!“ – rekao je Vatanenu. „Nema noćenja. Gubi se odavde, odmah!“

Vatanen se ljutnuo, ali je i pored toga uljudno zamolio čoveka da mu makar pozove taksi.

Čovek mu je ponovio da se gubi. Delovao je uplašeno. Vatanen je zakoračio prema stepeništu u nameri da se objasni s njim, a čovek je na to pobegao u kuću, zalupivši Vatanenu vrata ispred nosa.

Kakvih sve ljudi ima, pomislio je Vatanen.

„Ma, telefoniraj već jednom, vidiš da je lud“, čuo je kroz prozor ženin glas. Vatanen je poverovao da će mu ipak pozvati taksi.

„Ovaj, ovde Arno Laurila, dođite odmah, neki ludak je ispred naše kuće. Ima zeca.“

Time se telefonski poziv završio. Vatanen je pritisnuo kvaku ulaznih vrata. Vrata su bila zaključana. Kiša je i dalje padala. Čovek mu je kroz prozor zapretio da mu ne padne na pamet da razvaljuje vrata. „Imam oružje“, vikao je.

Vatanen je seo u natkriveni venjak. Sad se kroz prozor čulo kako ona žena viče: „Nemoj da ti padne na pamet da pokušaš da nam provališ u kuću!“

Ubrzo je u dvorište ušao crni policijski auto. Iz kola su izašla dva uniformisana policajca i prišla Vatanenu. Na stepeništu se pojavio bračni par. Proćelavi čovek rekao je policajcima da je to ludak zbog koga ih je zvao. Neka ga odmah vode.

„A-ha“, promrmrljao je jedan policajac. „I, šta ste to ovde radili?“

„Zamolio sam ih da pozovu taksi, ali su oni pozvali vas.“

„A imate i zeca?“

Vatanen je otvorio korpu u kojoj je zec nastojao da se zakloni od kiše. Sad je izvirió iz korpe uplašen, kao da je zbog nečega kriv. Policajci su se pogledali i klimnuli glavom. Onaj drugi, nešto stariji, obratio se Vatanenu:

„Dobro, hajdemo. Dajte mi tu korpu.“

6

Okružni načelnik policije

Policajci su sedeli napred, sa zecom, Vatanen sam pozadi. U početku vožnje su ćutali, ali pre nego što su došli do crkve policajac koji je držao korpu sa zecom upitao je:

„Je l' mogu da ga pogledam?“

„Možete, samo nemojte da ga hvatate za uši.“

Policajac je otvorio korpu a zec je smesta izvirió iz nje. I policajac za volanom krivio je vrat da bi video zeca. Ćak je i usporio kako bi mogao bolje da ga osmotri. „Je l' ovogodišnji?“ – raspitivao se. „Martovski okot?“

„Ne verujem. Pre nekoliko nedelja bio je vrlo mali. Mislim da se okotio u maju.“

„Mužjak“, rekao je drugi policajac.

Stigli su do policijske stanice u Nilsiji. Zaustavili su kola ispred zgrade. Policajac je zatvorio korpu. Uveli su Vatanena u stanicu.

Dežurni narednik sedeo je za stolom u svojoj kancelariji, dremovan, s raskopćanom košuljom uniforme. Obradovao se što je dobio društvo.

Pokazao je Vatanenu stolicu. Vatanen je seo, izvukao paklo cigareta iz džepa i ponudio ih sve.

Policajci su se kratko zgledali, pa su svi uzeli po cigaretu. Telefon je zazvonio, dežurni je podigao slušalicu.

„Policija u Nilsiji, Hejkinen. A-ha. U redu, dovešćemo ga sutra. Ovde je mirno, samo jedan slućaj večeras.“ Dežurni je pogledao Vatanena kao da procenjuje kakav je slućaj posredi. „Laurila je zvao, kaže da je ovaj koga su doveli pokušao da mu provali u kuću. A meni izgleda pristojno. Važi. Zdravo.“

Dežurni je spustio slušalicu.

„Socijalna radnica. Sutra treba odvesti Heninena kod njih, sam neće otići.“

Dežurni je i dalje ispitivački posmatrao Vatanena. Istovremeno je sređivao neke papire na stolu, a onda je službenim glasom rekao:

„Dakle, da porazgovaramo o vašem slučaju. Mogu li da vidim vaše isprave.“

Vatanen mu je pružio novčanik. Policajac je najpre pogledao ličnu kartu a zatim svežanj novčanica, pa je počeo da ih broji. To je potrajalo. Monotono brojanje odjekivalo je prostorijom. Podsećalo je na prebrojavanje glasova na predsedničkim izborima.

„Bogami, poprilično para – 5.850 maraka.“

Zavladala je duža tišina.

„Prodao sam jedrilicu“, objasnio je najzad Vatanen.

„Da nemate možda priznanicu o toj prodaji?“

„Nisam je sačuvao“, mirno je odvratio Vatanen.

„Gde bi mi bio kraj da mogu da šetam s toliko para u novčaniku“, rekao je policajac koji je priveo Vatanena.

„Ni ja nikad ne nosim tolike pare“, dodao je drugi policajac smrk-nuto.

„Jeste li vi onaj Vatanen koji piše za nedeljni list?“ – upitao je dežurni. Vatanen je klimnuo glavom.

„Dobro, a šta radite ovde, u ovom kraju? Je l' se spremate da pišete o tom zecu koga nosite?“

Vatanen je objasnio da nije na službenom zadatku. Putuje za svoj groš. Samo je tražio prenoćište jer se umorio i hteo da negde prespava.

„Ali mi, evo, imamo prijavu doktora Laurile. On je opštinski lekar. Tražio je da vas zatvorimo. To je sve što znam.“

Vatanen je rekao da po njegovom mišljenju nikakav Laurila ne može da proceni čoveka kroz prozor i tek-tako naredi policiji da ga uhapsi.

„To je tačno, ali ipak moramo da utvrdimo otkud vam toliko novca u novčaniku. I šta znači ovaj zec? Naš lekar kaže da ste pokušali da nasilno uđete u njegovu kuću, da ste mu pretili, prisiljavali ga da vam zove taksi, pokušali da iznudite prenoćište... To je dovoljno da vas za-

držimo ovde, mada, istina, neki veliki prekršaj nije. Zato bih prvo da čujem šta radite ovde.“

Vatanen je objasnio da je napustio kuću i radno mesto jer želi da malo luta po svetu. Još nije odlučio šta će da radi. Zasad samo obilazi razne krajeve zemlje, razgleda ih.

„Pitaću drugove iz Kuopija šta misle o vašem slučaju“, objavio je dežurni i okrenuo broj. „Alo, ovde Hejkinen iz Nilsije, zdravo. Kod nas je neki malo čudan čovek, novinar, sa zecom... divljim zecom, da. Dobili smo telefonsku prijavu protiv njega zbog ugrožavanja kućnog mira i nasilnog pokušaja da prenoći u jednoj kući, a sumnjivo je i to što ima mnogo para u novčaniku. Inače, ne deluje problematično. Ne, ne pitam vas, nego, eto, samo razmišljam naglas šta da radim s njim. Ja bih ga pustio, bolje to nego da se posle pojavi nešto o nama u novinama. Pa ne znam, kaže da nije pošao nikud određeno nego da samo razgleda ove krajeve. Zajedno sa zecom, da. Ne, nije pijan, izgleda pristojno. Pa jeste, i to bi moglo da stvori neprilike... Znači tako, da ga malo zadržimo ovde. Onda u redu, hvala. Da, i kod nas ceo dan pada kiša, zdravo.“

„Momci iz Kuopija kažu da bi vas oni zadržali da prenoćite u stanici, s obzirom da lutate i da imate kod sebe toliko novca, a postoji i ta prijava protiv vas. Pa, da li biste se složili s tim predlogom?“

„Zar nije bolje da telefonirate vašem šefu, umesto da izvršavate naređenja policijske stanice iz Kuopija?“

„Ma pozvao bih ga ja, naravno, ali je na pecanju i vraća se tek oko deset, ako uopšte dođe. Na meni je, nažalost, da odlučim. Oni iz Kuopija kažu da ni u kom slučaju ne bi trebalo da vas večeras pustimo. Uostalom, gde biste sad i išli, u ovo kišno veče?“

„Ali, šta ćemo sa zecom?“ – upitao je Vatanen neraspoloženo.

Pažnja se ponovo usmerila na zeca čija je korpa tokom brojanja novca spuštena na pod. Mališan je iz nje mirno pratio tok saslušanja. Ispostavilo se da je sad on postao problem.

„Hm, šta ćemo sa njim? Da ga službeno konfiskujemo i pustimo u šumu? Tamo će se on već snaći.“

Vatanen je pokazao dozvolu iz Mikelija.

„Imam zvaničnu dozvolu da držim ovu životinju i da se staram o njoj, što znači da ne možete da je konfiskujete ili pustite u šumu, od-

nosno da mi je oduzmete. A ne možete ni da je stavite iza rešetaka. Zatvorske ćelije su nezdrave za male, nežne divlje životinje, mogle bi tamo lako da uginu.“

„Ja bih mogao da ga ponesem kući, da prenoći“, ponudio je mlađi policajac, ali je Vatanen odbio i to rešenje.

„Mogli biste, ali samo pod uslovom da ste obučeni za brigu o divljim životinjama i da imate odgovarajući smeštaj. A pored toga, ovaj zec mora da ima za jelo razne livadske travke i mnoge druge posebne biljke, inače može da uquine od trovanja hranom. U slučaju da mu se nešto desi, morali biste da mi platite odštetu, a verujte da odšteta za takvu životinju nije mala.“

Zec je pratio taj razgovor i činilo se da potvrdno klima glavom dok je Vatanen govorio.

„Ovo se baš zakomplikovalo“, rekao je dežurni nervozno. „Mislim da je najbolje da sada odete, pa dođite sutra na saslušanje, na primer u 10 sati. I ponesite tog zeca sa sobom.“

„Ne budi lud“, opomenuo ga je stariji policajac. „Šta će da kaže Laurila kad čuje da si ga pustio? I šta znamo o ovom čoveku, pogledaj koliko ima novca. Šta misliš, odakle mu? Nema čak ni auto. Pitanje je da li je on uopšte onaj Vatanen.“

„Da, u pravu si, nemojte još da idete. Treba razmisliti. Dodavola, načelnik je baš sad morao da ode na pecanje. Ima li neko duvan?“

Vatanen mu je ponovo ponudio svoje paklo cigareta. Onda su opet sva trojica pušili. Dugo nisu progovarali.

Najzad, mlađi policajac reče Vatanenu:

„Nemojte pogrešno da nas razumete. Nemamo mi ništa protiv vas, ali pravila postoje i u policiji. Kad, na primer, ne biste imali tog zeca, sve bi bilo jednostavnije. Sagledajte situaciju s našeg stanovišta: kako možemo da znamo da niste u Helsinkiju ubili nekog pre polaska? I od toga, na primer, izgubili razum pa sad lutate bez cilja. Znači, neuračunljiva osoba, samim tim i opasna.“

„Nemoj da lupaš“, rekao je dežurni. „Ovde se ne radi o ubistvu.“

„Ali, teorijski je moguće. Ne tvrdim da je zločinac, samo da bi mogao da bude.“

„Onda bih i ja mogao da budem ubica“, obrecnuo se dežurni. Pošto je ugasio pikavac, pogledao je ljutito u zeca i izložio novi plan:

„Nego, da mi uradimo ovako: vi ostajete večeras u stanici, što se mene tiče može i ovde, u mojoj kancelariji. A ja za nekoliko sati obavestim načelnika. Onda ćemo razrešiti slučaj. Mogli biste, ako ste umorni, da prilegnete eno tamo, na kanabeu. Možemo i da skuvamo kafu, što da ne. Je l' važi tako?“

Vatanen se složio s tim planom.

Korpu sa zecom premestili su na krevet koji su policajci noću koristili da malo dremnu. Vatanen je upitao da li bi mogao da vidi kako to izgleda kad si iza rešetaka u policijskoj stanici u Nilsiji. Dežurni je spremno ustao da pokaže zatvorske prostorije. I ostali policajci se pridružiše. Dežurni je otvorio vrata prve ćelije.

„Nije baš neki komfor, naravno. Ovde uglavnom zadržavamo pijance. Ponekad nam stigne i neko iz Takavuorija, a držali smo jednom i nekog novinara“, objasnio je dežurni Vatanenu.

Zatvor se sastojao od dve prostorije. Bile su to skromne sobe. Na prozorima nije bilo gvozdених šipki, već samo neprozirno staklo, prebojeno u sivo, sa čeličnom armaturom. Krevet je bio pričvršćen za zid i mogao se podići. Na zid su bili pričvršćeni i klozetska šolja bez poklopca i lavabo. S plafona je visila gola sijalica obavijena metalnom žicom. „Na njoj umeju da iskaljuju bes“, objasnio je dežurni, „razbiju je, pa posle sede u mraku. Džabe što je visoko, skoče i raspale je.“

Policajci su skuvali kafu. Vatanen se vratio u sobu dežurnog i prilegao na krevet. Policajci su tiho razgovarali o Vatanenovom slučaju, misleći da je zaspao. Vatanen je čuo i šta misle o Laurili i kako se slažu u oceni da je ovaj slučaj poseban. Slagali su se i u shvatanju da se prema novinaru zasad treba odnositi oprezno. Onda je zaspao.

Iste večeri oko deset sati dežurni probudi Vatanena. Rekao mu je da se čuo sa načelnikom koji će uskoro doći. Vatanen je protrljao oči, pogledao u korpu koja mu je ležala podno nogu i video da je prazna.

„Momci su s njim u dvorištu. Videli smo da neće da beži, a pošto smo mislili da je možda gladan, doneli smo mu trave. Bogami, lepo je jeo.“

Ubrzo su policajci vratili zeca u stanicu. Kad su ga spustili na pod, on je malo skakutao naokolo ostavljajući brabonjke na sve strane. Policajci su šutirali brabonjke ka uglovima sobe, ali pošto su shvatili da

je to uzaludan posao, uzeli su sa stola krpu, pokupili brabonjke u nju, pa je gurnuli u ćošak.

Nešto kasnije mali žuti auto parkirao se u dvorištu. Načelnik je ušao u stanicu. Odmah je primetio zeca na podu, ali nije pokazao iznenađenje. Pružio je ruku Vatanenu:

„Savolajnen.“

Dežurni mu je objasnio slučaj. Načelnik je bio mlad čovek, verovatno je s tek završenim pravnim fakultetom poslat u zabačen kraj. Objasnjenje dežurnog saslušao je pažljivo, sa zvaničnim izrazom lica.

„Momci iz Kuopija su, dakle, rekli da ga pritvorite?“

„Da, tako su nas savetovali, ali ih mi nismo poslušali.“

„I dobro ste uradili. Poznajem ja tog Laurilu.“

Načelnik je pogledao Vatanenove isprave i vratio mu novac. „Sad ću ja da popričam s doktorom Laurilom“, rekao je potom.

„Ovde načelnik policije Savolajnen, dobro veče. Čujem da ste prijavili jedno lice. Da, njega. Međutim, vaša prijava je neosnovana. Saslušali smo ga. Morate odmah da dođete da okončamo ovaj slučaj. Ne, ne može sutra, nikako. Imaćete neprilika ako ne uspete da razjasnite i izgladite ovu stvar. Ako ovaj čovek pokrene optužnicu protiv vas, ne znam šta mi kao policija možemo da učinimo. U svakom slučaju, kao neko ko je po vašoj prijavi uhapšen, mogao bi da vas optuži za lažnu prijavu. On je ovde dugo zadržan. Kad dođete, neću biti tu ali daćete izjavu dežurnom, on će vas saslušati. Doviđenja.“

Načelnik je napravio podrugljivu grimasu, pa je rekao Hejkinenu:

„Saslušaj Laurilu, ispitaj ga o svemu i svačemu, pitaj šta god ti padne na pamet, možeš da mu uzmeš i otisak prsta. Na kraju mu reci da može da ide. Saopšti mu da ni javni tužilac ni ja nećemo podizati optužnicu. Da, a vi, Vatanene, gde ćete vi da prenoćite? Ja se vraćam na jezero, i ostaću tamo do ujutru jer moram da izvučem mreže. Mogli biste da pođete sa mnom i da tamo, na jezeru, prenoćite s vašim zecom. Imam malu vikendicu ili, recimo, ribarsku kolibu sa saunom, zec bi bio u prirodi a vi biste spavali na miru.“

Policajci su ispratili Vatanena, načelnika i zeca do dvorišta. Dežurni je rekao načelniku:

„Ma, odmah sam video da je ovaj Vatanen ispravan čovek.“

7

Predsednik

Načelnikova mala vikendica, nalik ribarskoj kolibi, bila je podignuta od starih balvana na močvarnoj obali jezera, na ivici šume. Do jezera je vodio drveni mostić dug samo nekoliko metara.

„Sa mnom je jedan moj drug koji mi pomaže u ribarenju, malo neobičan čovek, ali veoma zanimljiv. Penzionisani policijski načelnik iz Kijuruvesija, zove se Hanikajnen.“

Kad su ušli u vikendicu, zatekli su Hanikajnena kako sedi u čošku, leđima okrenut ulazu. Pržio je ribu. Da bi se pozdravio s pridošlicama, prekinuo je posao, a malo kasnije ponudio im je vrelu ribu na tanjirićima od masnog papira. Vatanen je baš ogladneo i u slast je pojeo ribu. Zec je dobio sveže trave i vodu.

Kad su domaćin i Hanikajnen otišli napolje, Vatanen se sručio na krevet. U polusnu je osećao kako mu se zec muva oko nogu, tražeći zgodno mesto na kom će provesti noć.

Pred zoru razabrao je kroza san da su se dva čoveka vratila sa jezera i da tiho razgovaraju ispred kolibe, zatim ih je čuo kako ulaze i smeštaju se na počinak. Domaćin je legao na klupu u sauni, Hanikajnen na drveni ležaj u sobi. Zec je podigao glavu, ali je ubrzo ponovo utonuo u san.

Vatanen se sutradan probudio u osam, ispavan i čio. Mesto na kome je Hanikajnen spavao bilo je prazno. Ribolovce je zatekao napolju, kraj vatre. U lončetu nad plamenom zagrevala se voda za kafu. Hanikajnen je izručio perece iz najlonske kese. Sa jezera su se čule čaplje. Nad vodom je lebdela jutarnja izmaglica: biće sunčan dan.

Načelnik je posle kafe otišao u policijsku stanicu da obavlja svoju dužnost. Zvuk njegovih kola utihnuo je kad su zaronila u šumu.

Hanikajnen je izneo slaninu, iseckao je na komadiće, stavio u tiganj i okretao dok je mast cvrčala. U slaninu je izručio pola kilograma mlevenog goveđeg i svinjskog mesa iz konzerve. Jelo je ubrzo bilo gotovo. Pošto je iseckao dugačke kriške ražanog hleba i prekrrio ih mesom, ponudio ih je Vatanenu. Bilo je veoma ukusno. U Helsinkiju uglavnom nije doručkovao, ali mu je ovaj obrok prijao.

Hanikajnen je dao Vatanenu načelnikov ribolovački pribor, gume- ne čizme i prsluk. Vatanen je okačio na zid kolibe sako i cipele. Tamo su sigurno i dan-danas.

Njih dvojica su se ceo dan muvali oko kolibe, pecali, kuvali riblju čorbu, izležavali se na suncu i posmatrali jezero. Popodne je Hanikajnen izvadio iz ranca pola litre votke, otvorio čep i nasuo obojici u čašice.

Hanikajnen je imao sedamdesetak godina, bio je potpuno sed, visok i pričljiv. U toku dana dva čoveka su se bolje upoznala. Vatanen je ispričao Hanikajnenu šta je sve doživeo nakon što je napustio Helsinki. Hanikajnen je rekao da je udovac i da poslednjih godina leta provodi u ribolovu sa mladim načelnikom. Bio je dobro upoznat sa zbivanjima u svetu i u zemlji, i tolerantan u diskusiji.

Vatanena je kopkalo zašto je načelnik prethodne večeri rekao za Hanikajnena da je neobičan i zanimljiv čovek. U njegovom ponašanju nije bilo ničega neobičnog, ukoliko se tihi ribarski život kraj jezera ne smatra neobičnim.

Uskoro je dobio odgovor.

Posle druge čašice votke, Hanikajnen je počeo ozbiljno da raspravlja o državnim poslovima. Govorio je o odgovornosti ljudi iz vlasti, o njihovim pristupima i načinu na koji koriste dobijenu moć: otkad se penzionisao, priznao je, izučava te stvari. Iako je ceo život proveo u provincijskoj policijskoj službi, bio je začuđujuće dobro upoznat s političkim životom zapadnih zemalja, dilemama parlamentarizma i zakonodavstvom socijalističkih zemalja. Vatanen je pažljivo slušao Hanikajnenova kazivanja o pitanjima i problemima o kojima su se sporili pravnici čija je uža struka finski ustavni sistem.

Po Hanikajnenovom mišljenju, finski Ustav je davao prevelika ovlašćenja predsedniku Republike. Kad ga je Vatanen upitao zar ne misli da predsednik Kekonen¹ izvanredno sprovodi principe državne politike o kojima je upravo govorio, Hanikajnen je odvratio:

„Već nekoliko godina bavim se istraživanjima u vezi sa predsednikom Kekonenom i otkrivam zastrašujuće stvari. Nije reč o njegovom načinu vođenja države, ne, njegovu politiku potpuno podržavam, reč je o onome do čega sam došao sabiranjem saznanja, poređenjima i izvlačenjem zaključaka. Rezultat je šokantan.“

„Šta si to otkrio o Kekonenu?“

„Tu stvar držim u strogoj tajnosti, za nju znaju samo Savolajnen i jedan drvoseča u Pumali. Njih dvojica su pouzdani i neće otkriti javnosti rezultat moje istrage. On je takve prirode da bih, ako bih ga objavio, imao velikih nepravilika, verovatno i zakonskih, a u najboljem slučaju bio bih ismejan.“

Hanikajnen je neko vreme procenjivački zurio u Vatanena. Pogled mu je bio leden.

„Ja sam star čovek i možda malo senilan, ali nisam sasvim pošandrciao. Ako želiš da znaš šta sam do sada otkrio morao bi da mi obećaš da to nećeš upotrebiti ni protiv mene niti protiv bilo koga drugog.“

Vatanen je spremno obećao.

„U pitanju su tako ozbiljne stvari da moram od tebe da zahtevam časnu reč da ono što ću ti ispričati nikada nikome nećeš otkriti.“

Bilo je očigledno da Hanikajnen žarko želi da sa nekim podeli svoju tajnu. Zatvorio je flašu votke, gurnuo je natrag u ranac i žurno krenuo ka kolibi. Vatanen ga je pratio.

U kolibi je, uza zid, između prozora i stola, stajao veliki starinski kofer koji je Vatanen prethodne večeri primetio, ali na koji nije posebno obraćao pažnju. Hanikajnen ga je sad spustio na krevet, otklju-

¹ Urho Kaleva Kekonen, premijer Finske (1950–1953, 1954–1956) i kasnije osmi predsednik Republike, sa najdužim mandatom u njenoj istoriji (1956–1982). Kekonen je nastavio politiku „aktivne neutralnosti“ svog prethodnika Pasikivija, naročito značajnu u doba Hladnog rata, i zastupao doktrinu kasnije poznatu kao „Pasikivi-Kekonen linija“, zahvaljujući kojoj je Finska zadržala nezavisnost i istovremeno održavala trgovačke odnose sa zemljama članicama Varšavskog i NATO pakta. – *Prim. prev.*

čao bravice i otvorio ga. U koferu je bila gomila ispisanih papira i fotografija.

„Nisam sredio sav materijal, istraživanje je, kao što sam ti rekao, u toku, ali je glavnina dokumenata tu. I iz ovoga ćeš lako shvatiti o čemu se radi.“

Hanikajnen je počeo da vadi fascikle sa tekstovima otkucanim na mašini, knjige i svežnjeve fotografija. Fotografije su prikazivale predsebnika Urha Kekonenena u raznim situacijama. I knjige su bile o Kekonenu: zbirka njegovih govora, knjige o njemu, čak i jedna sa anegdota o Kekonenu. Među papirima bila je i gomila grafičkih prikaza.

Hanikajnen je izvukao nekoliko crteža na milimetarskoj hartiji, na kojima su bili predstavljeni horizontalni preseki ljudske lobanje.

„Pogledajmo ovo“, rekao je Hanikajnen i list na kome su bili preseki dve lobanje podigao prema svetlu koje je dopiralo s prozora. „Primećuješ li razliku?“

Na prvi pogled lobanje su delovale isto, ali pri pažljivijem posmatranju otkrivale su se male razlike.

„Crtež levo predstavlja Kekonenovu lobanju iz 1945. godine, dakle, neposredno posle rata. A ova druga, to je njegova lobanja iz 1972. godine. Stavio sam ih na isti list radi poređenja. A napravio sam ih tako što sam projektovao na platno fotografije Kekonenove glave snimljene sa raznih strana, rotirao snimke i precrtao na papir. Ovaj metod je primenjiv na Kekonenena, pošto je potpuno ćelav. Postupak je, istina, veoma spor i zahteva veliku preciznost, ali sam, mislim, postigao dobar rezultat. Rekao bih da je od ovog premeravanja lobanje preciznije jedino merenje u institutima za patologiju.“

Hanikajnen je uzeo iz kofera novi crtež lobanje.

„Ovo je Kekonenova lobanja iz vremena kad je formirao treću vladu. Primećuješ li da je skoro identična onoj iz 1945?“

„Evo i lobanje iz 1964. godine“, rekao je podižući ka svetlu sledeći crtež, „opet ista. E, a sad pogledaj ovu, lobanja iz 1969. godine. Ona je drugačija! Ako je uporediš s lobanjom iz 1972. godine, videćeš da su one sličnije jedna drugoj.“

Vidno uzbuđen, Hanikajnen je držao naspram svetla nekoliko papira sa crtežima. Nasmejane oči su mu plamtele pobeđničkim sjajem. Vatanen je morao da prizna da su Hanikajnenovi crteži potvrdi-

vali ono što je govorio: lobanje su bile različite, starije su se razlikovale od novijih.

„Do promene je došlo možda krajem 1968, a najkasnije početkom 1969. godine. To još nisam uspeo tačno da utvrdim, ali ću nastaviti istraživanje i siguran sam da ću za mesec-dva to pouzdano znati. U svakom slučaju, i sada već mogu da dokažem da se promena dogodila, i to velika promena.“

Hanikajnen je napravio pauzu, pa je, naglašavajući svaku reč, nastavio:

„Reći ću ti otvoreno: ovo nisu lobanje istog čoveka. Odstupanja su velika, zapravo prevelika. Starije lobanje, one iz vremena kad je Kekonen bio mlađi, jajaste su, teme je ispupčeniije, dok su kasnije lobanje zaobljenije, jer je temena kost pljosnatija. Pogledaj i kost brade: na starijim crtežima Kekonenova brada je uvučena, a na novijim je isturena nekoliko milimetara, dok je cela vilica niža. To se bolje vidi na ovim crtežima iz profila. I na potiljku su uočljive razlike, mada manje. Na starijim lobanjama luk kosti na potiljku je manje isturen nego na novijim, je l' vidiš? A kad čovek stari, potiljačna kost se ne istura, naprotiv, povlači se, to možeš da mi veruješ.“

„Ti, dakle, tvrdiš da je Kekonenova glava negde oko 1968. promenila oblik?“

„Tvrdim i mnogo više! Ubeđen sam da je oko 1968. stari Kekonen ili umro ili je ubijen, ili se iz nekih razloga povukao iz državičkog života, a na njegovo mesto došao je novi čovek, neko vrlo sličan, čak sa istim glasom.“

„Možda se Kekonen u to vreme razboleo ili doživeo saobraćajnu nesreću, što je moglo da utiče na promene na lobanji.“

„Ove promene su takve prirode da bi, ako je u pitanju bila bolest ili saobraćajna nesreća, oporavak morao da traje više meseci. A prema mom istraživanju, predsednik Kekonen, tokom čitavog svog života, nije bio odsutan iz javnosti više od dve nedelje. I povrh svega, ni na jednoj fotografiji nisam mogao da na njegovoj glavi pronađem ožiljak od operacije koja bi, da je tvoja pretpostavka tačna, bila izvedena tokom 1968. godine.“

Hanikajnen je vratio crteže Kekonenove lobanje u kofer a onda je raširio veliki list hartije, nalik karti, na kome su bili grafikoni i brojevi.

„Ovo je grafikon Kekonenove visine. Prvi podaci potiču iz njegovog detinjstva. Iz dečačkog doba cifre nisu pouzdane, ali su potpuno tačne one iz vremena kad je u vojsci bio narednik; ovo je kopija njegove vojničke knjižice. Vidiš li: Kekonen je kao vojnik visok 179 centimetara a, evo, iste je visine i u vreme sahrane predsednika Pasikivija². A sad dolazimo do 1968. i krivulja se iznenada podiže dva centimetra. Kekonen je odjednom visok 181 cm, i ta visina se održava bez promena do 1975. godine. Reci i sam: zar nije čudno da je Kekonen u poznim godinama naglo porastao?!“

Hanikajnen je odgurnuo grafikone Kekonenove visine, žurno tražeći novu kartu. Na njoj je bio grafikon Kekonenove težine.

„Ovi podaci nisu baš tako pouzdani dokazi kao oni na prethodnoj karti, ali jesu nekakve indicije. Od srednjih godina kod Kekonena nije bilo većih promena u težini. Manja variranja bila su u skladu s godišnjim dobima. Kekonen je bivao najteži u jesen, nekad bi imao čak čet'ri-pet kilograma više nego u proleće. Podatke o njegovoj težini dobio sam iz arhiva Zdravstvenog osiguranja radnika u Helsinkiju, što znači da su tačni. Ali da bih mogao da pratim situaciju u periodima od deset godina, morao sam da počem od srednje težine. Tako da sad vidimo da je do 1968. godine Kekonen prosečno težio 79 kilograma, a posle 1968. godine 84 kilograma. Povećanje težine od pet kilograma održava se sve do današnjih dana, dakle težina ostaje stabilna ako ne uzmemo u obzir promene izazvane godišnjim dobima o kojima sam ti govorio. Sve u svemu, samo u dve prve godine predsedničkog mandata krivulja Kekonenove težine pada s obzirom na mršavljenje od nekoliko kilograma. To doduše nešto snižava prosečnu godišnju vrednost, ali ne utiče bitno na krivulju u celini.“

Hanikajnen je prešao na nove dokaze.

„Napravio sam i spisak reči koje je Urho Kekonen upotrebljavao. I tu su se pokazale razlike posle 1968. godine. Pre 1968, fond reči bio je oskudniji nego u kasnijem periodu. Prema mom izračunavanju,

² Juho Kusti Paasikivi, sedmi predsednik Finske (1946–1956). Takođe je bio premijer Finske (1918; 1944–1946) i bio je uticajna figura u finskoj ekonomiji i politici više od pedeset godina. Upamćen je kao glavni tvorac finske spoljne politike posle Drugog svetskog rata i u doba Hladnog rata. – *Prim. prev.*

fond je nakon 1968. godine uvećan za 1.200 reči. To se, naravno, može objasniti time da je *Novi Kekonen*, kako ga nazivam, od 1968. angažovao nove pisce za svoje govore i izjave, koji su koristili veći fond reči; šta god da je posredi – tako obimno povećanje aktivnog fonda reči mnogo govori. Još sam utvrdio da je posle 1968. Kekonen donekle izmenio svoja mišljenja. Već od 1969. godine njegova politička podrška okrenuta je progresivnijim snagama, kao da se podmladio najmanje deset godina. I njegova logika je znatno poboljšana. Vrlo sam pažljivo i detaljno analizirao upravo taj aspekt. Vidna promena se opet događa 1968. godine. Već 1969. Kekonen menja mnoga mišljenja, po stavovima je bliže mladima, izlazi u javnost sa nekim idejama koje ranije nije pominjao. Pokazuje veći smisao za humor, kao i veću tolerantnost prema svom narodu.“

Hanikajnen je zatvorio kofer. Sad je bio potpuno spokojan. Nestalo je malopredašnje uzbuđenje, delovao je zadovoljno.

Izašli su napolje. Duže vreme su ćutke sedeli, gledajući u jezero. Najzad je Hanikajnen rekao:

„Sad sigurno razumeš da ovakva istraživanja nisu za objavljivanje.“

8

Šumski požar

Zecu je prijao život pokraj jezera. Pratio je Hanikajnena i Vatanena na njihovim izletima i ulazio čak i u čamac, iako je bilo očigledno da se plaši vode. Već je znatno porastao, ugojio se i ojačao. Hanikajnen je često i dugo govorio o predsjedniku Kekonenu. Sa dna čamca, zec je načuljenih ušiju posmatrao dva čoveka i ispuštao brabonjke. Brabonjci su se mešali sa upecanim ribama.

Tako su prolazili dani, i niko nije želeo da bude negde drugde.

Jednog jutra krajem jula, zec se uznemirio. Pleo se Vatanenu i Hanikajnenu oko nogu, a popodne se uvukao ispod kreveta u kolibi.

„Šta li ga je to preplašilo?“ – pitali su se Vatanen i Hanikajnen.

Te večeri su osetili miris dima. Kad se u suton površina jezera umirila, vodu je prekrila plavičasta koprena. Bio je to dim.

„Negde gori, mora da je šumski požar“, rekao je Vatanen.

Sledećeg jutra, dim se pojačao toliko da je štipao oči. Nad jezerom je bilo vetra, ali je dim bivao sve gušći. Najzad je prekrrio ceo predeo.

Trećeg jutra, Savolajnen je kolima dojurio u kućicu na jezeru.

„Kraj jezera Vehmas izbio je veliki požar. Vatanene, treba da se pridružiš vatrogascima. Uzmi Hanikajnenov ranac, ponesi hrane. Ja obilazim sela i pozivam ljude u pomoć. Pođi odmah. Već je izgorelo hiljadu hektara šume.“

„Treba li i ja da pođem?“ – upitao je Hanikajnen.

„Ne, ti ostani ovde sa zecom. Ljudi preko 54 godine ne moraju da gase požar.“

Vatanen je natrpao u ranac smrznutu ribu, slaninu, pola kilograma maslaca i nešto soli, pa je krenuo. Zeca su zatvorili u kolibu da ne bi pošao za njim.

Vatanena su iz Nilsije prevezli do Rautavarija, gde se okupilo nekoliko stotina ljudi; među njima je bilo onih koji su se vratili sa gašenja požara, i onih koji tek treba da idu na teren. Avioni su prebacivali ljude do mesta požara. Neprekidno se čula prigušena tutnjava. Garavi, umorni ljudi koji su se vraćali nisu mnogo komentarisali situaciju. Odlazili su pravo u šatore da spavaju.

Stari apotekar iz Rautavarija organizovao je pored šatora prihvatilište za prvu pomoć, gde je uz ćerkinu pomoć ispirao burovom vodom izranjavljene noge vatrogasca i previjao ih. Televizija je emitovala razgovor sa gradonačelnikom Rautavarija. Reporterka iz redakcije lista *Savoske vesti* napravila je fotografije požara i šatora. Na jednoj slici našao se i Vatanen. Pored šatora bio je kazan sa gulašom kojim je svako mogao da se posluži.

Objavljeno je da se traže ljudi sa dobrom orijentacijom u prostoru. Vatanen se prijavio, rekavši da može da se snađe u svakom bespuću, čak i s kofom natučenom na glavu. Nova grupa ukrcavala se u teški vojni helikopter. Pre nego što se letelica podigla, oficir je ljudima objasnio šta treba da rade:

„Evo, ovako: imate kopiju karte oblasti zahvaćene požarom. Tu se vidi dokle je požar dopro. Tokom noći zaustavio se na tačkama obeleženim u vašim mapama, ali samo privremeno. Sad se vatra đavolski brzo kreće povrh drveća ka severoistoku. Večeras ćemo, desetak kilometara niže, raščistiti pojas šume da tu zaustavimo požar. Pustićemo da preko noći izgori preko četiri hiljade hektara šume. Polovina je verovatno već izgorela. Imamo posla s najvećim požarom u finskoj istoriji, ako se ne računa onaj u Tuntsiju. Sad ćemo vas spustiti u oblast požara; formirajte lanac, sa razmakom od stotinak metara među ljudima, i idite bar deset kilometara ka severoistoku. Vičite što jače možete da biste isterali divljač iz šume. Tamo ima i dve kuće. Evakuišite stanovnike na obalu jezera. Evakuišite svakoga koga zateknete u blizini požara. Koliko znamo, ima i stoke – ponajviše konja i krava. I njih treba poterati ka jezeru. To jezero je na karti evo ovde.“

Helikopter je nadletao požarom zahvaćen prostor. Jara je prodirala u kabinu, a šuma se jedva videla od dima. Nošen strujama vrelog vazduha helikopter je toliko propadao da se Vatanen uplašio da će krilom rotora zakačiti neko drvo i sve ih izručiti na užareni tiganj ispod njih.

Pošto su preleteli oblast zahvaćenu požarom, helikopter je uz za-
glušujuću buku počeo da se spušta, nalik džinovskom vilinom konji-
cu. Što se više spuštao, to su se grane drveća oko njih jače njihale.
Najzad su u vazduh poletele šišarke sa jela, letilica je dodirnula zemlju
i buka rotora je utihnula.

Ljudi su iskočili iz helikoptera i potrčali pogrbljeni ka rubu čistine
gde su bili van domašaja rotora. Potom su vrata letelice zatvorena,
krila rotora su se ponovo pokrenula i mašina je nestala u zadimlje-
nom vazduhu. Ljudi su ostali na čistini, trljajući suzne oči.

U lancu ljudi, Vatanen je zauzeo mesto u sredini. Ušli su u šumu i
počeli da viču. Njihovi glasovi odjekivali su bespućem punim dima.
Vatanen je razmišljao o tome kako život lako može da se preokrene.
Pre samo mesec dana sedeo je umoran u kafiću, s kriglom piva u ruci,
a sada se probija kroz vrelu, zadimljenu pustoš, znojav i umoran, sa
rancem punim poluodmrznutih riba. Pa, ipak, hiljadu puta bi radije
bio tu gde je nego u Helsinkiju, rekao je u sebi, smešeći se očima su-
znim od dima.

Zašao je na močvarni teren. Iz žbuna je iskočio veliki divlji zec koji
nije znao kuda da beži. Vatanen ga je usmerio ka delu šume koji još
nije bio zahvaćen požarom. Zec je ubrzo nestao s vidika.

Iza gustih jela mukala je krava. Bila je toliko uznemirena da je do-
bila proliv, stomak joj je bio ukaljan do iznad rebara, a njen rep je
mlatio kao crni, smrdljivi bič. Zurila je u Vatanena izbezumljenim,
razrogačenim očima i snažno mukala. Vatanen je uhvatio kravu za
rogove, okrenuo joj glavu u pravcu severoistoka i lako je udario otpo-
zadi. Krava je shvatila kuda treba da ide. Klepetuša oko njenog vrata
je tužno zvonila, kao požarno zvono u manastiru. Iza nje izmet je leteo
na sve strane. Dok ju je gledao kako nestaje u dimu, oči su mu se na-
punile suzama.

Po šumi je lutalo mnogo raznih životinja: veverice i zečevi prepla-
šeno su skakali, ptice bi svaki čas prhnule uvis i ponovo se vratile na
zemlju, tetrebe je trebalo terati kao kokoške dok ne bi shvatili u kom
pravcu treba da idu.

Vatanen je došao do širokog potoka. Nad bujnim zelenilom njego-
vih obala uzdizao se dim; pogled je bio bajkovito lep.

Pošto je svukao znojavu odeću, Vatanen je ušao u potok i zagnjurio se u okrepljujuću svežinu. Oprao je natrunjene oči, isplaknuo usta i grlo. Plivao je lagano uzvodno, oko njega je mirno tekla bistra voda. Ovo je rajski prijatno, pomislio je ispunjen neočekivanim osećanjem sreće. Iznenada se kroz gustu travu na obali potoka ukazala čovečja ruka, dlakava i preplanula od sunca. Bila je u vodi do lakta.

Vatanen se uznemirio od pomisli da je to ruka mrtvog čoveka. Doplivao je do ruke, dohvatio je. Ruka nije bila odvojena od tela. Pripadala je krupnom čoveku koji je ležao potrbuške, na ivici potoka. Vatanen je izašao iz vode i opipao čovekov puls: kucao je normalno. Onda je izbliza osmotrio čovekovu glavu da bi utvrdio da li diše. Disao je, i sa svakim izdahom širio oko sebe zadah alkohola. Vatanen je prodrmusao čoveka koji je tad počeo lagano da se budi.

Kad se okrenuo na leđa, za trenutak je zurio u Vatanena kao da pokušava da se seti odakle ga zna, pa mu je pružio ruku.

„Ja sam Salosensari. A ko si ti?“

„Vatanen“

Pošto su se rukovali, Vatanen je pomogao čoveku da ustane.

„Čuj, prijatelju, pred tobom je čovek koji je doživeo veliku nesreću.“

Objasnio mu je u čemu je stvar. Uzeo je godišnji odmor i odlučio da nekoliko nedelja peca i peče rakiju na mestu gde će biti potpuno sam i neuznemiravan. Došao je, dakle, ovde, sa svim priborom, napravio malu pecaru za rakiju, a kad je dobio prvih deset litara rakije, izbio je šumski požar, pa mu je pecara izgorela. Morao je da trči ispred vatre, vukući sa sobom kanister od deset litara. Evo tog kanistera! Hrana i ranac su izgoreli, sve je izgubljeno, pribor za pecanje, sve, ostala je samo prva tura proizvoda pecare. Sada je, evo, već drugi dan kako ovde, na obali potoka, pije rakiju. Ima je još dosta.

„Možeš li da zamisliš takvu nesreću?“ – pitao je čovek tužno.

Vatanen je napravio logorsku vatru na obali potoka i ispržio ribu za njih dvojicu. Salosensari je za to vreme plivao. Posle obeda ponudio je Vatanenu rakiju.

I, šta se tu moglo. Prihvatio ja čašu i isprazio je. Blagoslovena rakija! Stomak mu je divno goreo. Popio je i drugu čašu.

„Ti si, bre, Salosensari, majstor za pečenje rakije.“

Pili su čitavo popodne, povremeno pržili ribu i kupali se u potoku. Što su više pili, to ih je manje interesovalo gašenje požara.

Predveče su obojica bili toliko pijani da su sve duže boravili u potoku. Voda im je na nekim mestima dopirala do grla.

„Moramo samo da pazimo da se slučajno ne udavimo“, ponavljao je Salosensari.

Tokom noći požar je stigao do potoka.

Međutim, ovde je i dalje sve izgledalo kao u bajci. Sa obe strane potoka, zapaljene krošnje drveće nalik velikim cvetovima lepršavih latica osvetljavale su noć. Vrelina je bila tolika da su sad neprekidno bili u vodi, iz koje su im izvirivale samo glave. Pošto im je kanister bio na dohvata ruke, nastavili su da cugaju i nazdravljaju jedan drugom, posmatrajući divlju predstavu u režiji prirode.

Šuma na obali jezera je hučala, čulo se kako puca drvo, nad potokom su leteli zapaljeni ugarci. Mada su im lica bila zažarena, njih dvojica su se smejala i pili rakiju.

„Neron i Brut posmatraju Rim u plamenu“, objavio je Salosensari.

Kad je pred zoru vatra protutnjala dalje, izašli su iz potoka i odmah zaspali na ugljenisanj obali.

Probudili su se tek u podne. Onda su se obukli, pokupili svoje stvari, pozdravili se i uputili svak na svoju stranu, Salosensari ka Rautavariju a Vatanen ka jezeru, gde su se okupljali evakuisani. Đonovi njegovih gumenih čizama topili se od vreline ugaraka po kojima je gazio.

Požar je zaustavljen nekoliko kilometara dalje. Vatanen je prešao liniju požara i našao se u zelenoj šumi. Ubrzo je izbio na obalu jezera gde su se okupili civili, čije su kuće verovatno izgorele, kao i stoka. Deca su trčala po obali, najmlađa su spavala, krave su ležale u travi a ljudi na uzvišici; ispruženi i nepokretni ličili su na čađave klade.

Vatanen je izvadio iz ranca preostale ribe i dao ih ženama, koje su smesta pristavile čorbu u velikom kotlu nad ognjištem. On se pak uputio ka uzvišici i pručio se po zemlji. Ali baš kad je počeo da ga hvata san, na obodu šume zabrektao je veliki traktor. Došao je iz dela šume obuhvaćenog požarom, i slepo rušio jele pred sobom, kao što čizme pijanca gaze poljsko cveće. Vukao je prikolicu u kojoj su bili ljudi s rancima i motornim testerama.

Uz tutnjavu, traktor je produžio obalom jezera. Probuđena dečica su plakala, uplašene krave su se podigle i zamukale, žene su proklinjale vozača koji je poremetio mir njihove male oaze.

Traktorista nije razumeo šta mu žene dovikuju. Ugasio je motor i posmatrao ih s izrazom čoveka koji, naviknut na buku motora, ne može lako da se prebaci na ljudski glas.

„Jesi li ti blesav kad tako voziš među ljudima i stokom? Probudi nam decu i poplaši krave!“ – vikale su žene.

Vozač traktora obrisao je čađavom rukom garavo lice i rekao:

„Zavežite, babetine!“

„Kako možeš tako da nam se obraćaš, ludače jedan!“ – besno su odvratile žene.

Traktorista je sišao s traktora i prišao ženama:

„Tri dana i tri noći gasio sam požar ne izlazeći iz ove proklete mašine, pa itekako mogu da vam kažem: zavežite!“

Po njemu se videlo da je to što govori istina. Znoj se slivao niz njegovu garavo lice, ostavljajući za sobom svetle brazde.

Traktorista je tad prišao jezeru i zagnjurio glavu u vodu, a onda je zahvatio vodu u šake, prineo je ustima i bučno zagrgoljio. Vratio se mokrog lica, pošto nije hteo da ga obriše garavim rukavima.

Riblja čorba je vrila na ognjištu. Prišavši kotlu, pogledao je šta je unutra, pa je izvadio tanjir iz ranca i zahvatio kutlačom čorbu.

Žene su povikale: „S kojim pravom uzimaš našu čorbu?!“

Traktorista je izručio čorbu natrag u kotao, u koji je bacio i tanjir, a kutlaču je zafrljačio u šumu, tako daleko da se nije videlo gde je pala. Polako je došao do traktora, vinuo se na sedište, uhvatio volan i velikom gumenom čizmom pritisnuo papučicu za gas. Motor je zagrmeo, iz njega su zaiskrile varnice, jarke u letnjoj noći. Uz žestoku buku, čudovište je krenulo. Teški lanci na gumama brazdali su stvrdnuto tle.

Traktorista je usmerio vozilo ka ognjištu na kome je u kotlu vrila riblja čorba, pa je viljušku za kopanje na prednjem delu traktora zario u zemlju ispred ognjišta. Sa zemljom je zahvatio i kotao sa čorbom. Para je šiknula iz kotla a čorba se prosula. Na mestu ognjišta ostao je metar dubok kanal kojim je sadržaj kotla isticao u jezero. U vazduhu se osećao miris raskopane zemlje, riblje čorbe i nafte.

Ali traktoristi to nije bilo dovoljno. Dodao je gas i uputio se ka vodi. Zemlja se tresla, žbunje na obali letelo je na sve strane pokošeno traktorskom viljuškom, mirna površina jezera se razdelila, podigao se visok, zapanjen talas. Činilo se da je u vodu uleteo razbesneli nilski konj.

Mada se dno jezera postepeno spuštalo, traktorista je nastavio da vozi. Voda je progutala ogromne točkove a kad je doprla do pregrejanog motora, zaklokotalo je i zašištalalo, a oblak pare digao se uvis, kao da je traktor eksplodirao.

Čovek je, međutim, terao traktor još dublje u jezero. Voda je gutala deo po deo metalne grdosije i doprla do sedišta. Međutim, motor je već usisao suviše vode pa je stao. Traktor se uz trzaj zaustavio stotinak metara od obale.

Ljudi na obali zapanjeno su posmatrali kako se čovek za volanom potopljenog traktora polako podiže, zadižući nogavice pantalona iz kojih je curila voda, i okreće prema obali da bi se prodrao iz sve snage:

„Jeste li sad konačno zavezale?“

„Ovaj je skroz poludeo, to je od nespavanja“, šaputale su žene.

Muškarci su s obale doviknuli čoveku u jezeru:

„Što nam, bre, proli onu čorbu?“

Čovek je mirno odvratio:

„Prolio sam, pa šta.“

„Pa ništa. Doplivaj sad do obale“, viknuli su mu.

Ali čovek se nije spustio u vodu i zaplivaao, već je seo na jedini deo haube koji je još izvirivao iz vode. Naslonio se na auspuh, izuo čizme i vodu iz njih izlio u jezero.

Neko od vatrogasaca je rekao da traktorista ne ume da pliva. Kako na obali nije bilo nijednog čamca, trebalo je napraviti splav. Začule su se psovke ljudi s motornim testerama. Gasili su požar i danju i noću, a sad još treba da prave splav za ludaka koji sedi na traktoru potopljenom u jezeru.

„Majku vam vašu, hoćete li već jednom napraviti splav, da se vratim na obalu?“

„Nemoj da se dereš, napravićemo ga kad budemo hteli. Sam si se odvezao tu gde si.“

Ljudi su se dogovarali šta da rade. Neki su rekli da bi splav trebalo napraviti tek ujutru. Posle noći provedene na vodi, traktorista će naučiti lekciju.

Odlučeno je da se prvo skuva kafa. Traktorista se unervozio kad je video da gradnja splava ne počinje. Urlao je razne pretnje, vikao da će im svima razbiti njuške kad izađe na obalu.

„Ovaj je stvarno lud“, zaključili su ljudi na obali.

Traktorista je počeo da od besa udara pesnicama po karoseriji, tako jako da se sve orilo; preplašene vodene ptice odletele su na drugu stranu jezera.

Najzad su se ljudi prihvatili gradnje splava. Konopcima su povezali nekoliko trupaca i našli dovoljno dugačku motku kojom će se odupirati o dno jezera, ali kad su završili posao, posedali su ćutke na obalu. Niko nije bio voljan da te večeri spasava traktoristu.

„Ima da izgazim prvog kog dograbim!“ – urlao je traktorista.

Većali su šta da rade. Bilo je prilično rizično improvizovanim splavom prevoziti tog krupnog, raspomamljenog čoveka koji u besu lako može da prevrne splav. Odlučeno je da se sačeka jutro, možda će se do tada smiriti.

Traktorista se drao cele noći. Dovikivao je najgore reči ljudima na obali, ali mu oni više nisu odgovarali. Postepeno, njegov glas se pretvorio u krkljanje. Udarcima nogu razbio je prednja svetla, potom je otkinuo auspuh i bacio ga prema obali, ali je srećom promašio. Tek pred zoru se umorio, legao potrbuške na haubu traktora i odspavao nekoliko sati do izlaska sunca.

U vreme doručka, obala je oživela. To je probudilo i traktoristu. Ponovo je počeo da se dere, ali se u jednom trenutku okliznuo i pljusnuo u vodu.

Ljudi na obali su se smesta dali u akciju. Dok se traktorista koprcao oko traktora, preplašeno vičući, gurnuli su splav u vodu. Vatanen i još nekolicina žurno su gurali splav ka traktoru. Traktorista je pokušavao da se popne na traktor, ali bezuspešno, jer su mu prsti klizali po mokrom limu pa je stalno padao natrag u jezero, i pri tom se prilično nagutao vode. Njegova borba postajala je sve bezizglednija. Na kraju se

prepustio i počeo da tone. Iz jezera su izvirivala samo njegova leđa, s košuljom slepljenom uz kičmu.

Vatanen i jedan vatrogasac dogurali su splav do traktora, izvukli traktoristu iz jezera i njegovo mlitavo telo okrenuli na bok. Kad mu je Vatanen otkopčao kaiš, iz usta mu je potekla voda puna mulja. Vatanen je kleknuo i počeo da traktoristi daje veštačko disanje usta na usta. Istovremeno mu je ritmički pritiskao grudi. I kad su, po povratku na obalu, traktoristu izneli na kopno, Vatanen je nastavio sa veštačkim disanjem.

Proteklo je punih pet minuta dok čovek nije počeo da daje znake života. Telo mu se ukočilo, onda su ruke počele da mu drhte a zubi da škljocaju. Sva sreća što se Vatanen na vreme odmakao od davljenikovih usta.

Čim se oporavio, traktorista je nasrnuo na svog spasioca. Zgrabio je Vatanena, a njihova tela spojena grčevitim zagrljajem već su krenula niz strminu kad su okupljeni ljudi priskočili u pomoć. Snagom mnogih ruku traktorista je savladan. Vezali su ga konopcima uz neki panj, prisilivši ga da sedi.

„Snažna priroda, nema šta“, čulo se priznanje sa svih strana.

„Ako me ne odvežete, ustaću i iščupaću panj“, pretio je traktorista, ali svoju pretnju nije ostvario već je na kraju promrmljao: „Prokleti da ste, ostaviti čoveka koji ne zna da pliva celu noć u jezeru, zar se to radi! Ovo će doći do policije.“

Stiglo je nekoliko vojnika, pa su traktoristu položili na nosila, vezali ga i odneli u šumu. Iz šume se čula graja sve dok se nosila nisu udaljila nekoliko stotina metara.